

Meridiana-Glòries: **In weiter Ferne, so nah!**

Tan lejos tan cerca!
Tan lluny, tan a prop!

DANIEL NAVAS

Meridiana-Glòries: In weiter Ferne, so nah!
Tan lejos tan cerca! | Tan lluny, tan a prop!
©2018 ns>navas&solé>arch.

© del text, el autor Daniel Navas
© de les imatges, els il·lustradors i/o fotògrafs autors

DanielNavas+NeusSolé | arch.e·files

Meridiana-Glòries:

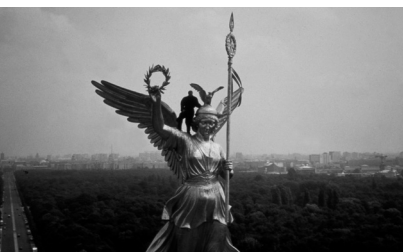
In weiter Ferne, so nah!

Tan lejos tan cerca!

Tan lluny, tan a prop!

DANIEL NAVAS

>Columna de la victòria
d'Heinrich Strack "Àngel
Cassiel" film de Wim Wenders
"In weiter Ferne, so nah!".

>Wim Wenders "In weiter
Ferne, so nah!".

Pàgina següent>

A baix, esquerra

>Quadriga de l'Aurora
presidint el final de la
Meridiana

>Encapsulament de
mobilitats des de l'únic
carril compartit per tot
tipus de transport.

>Quadriga de l'Aurora de Rossend Nobas (Exposició Internacional de 1888).

Meridiana-Glòries:

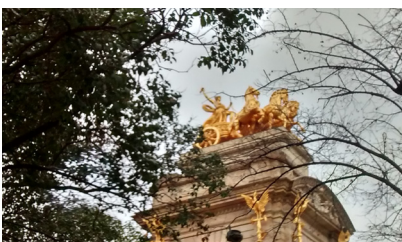
In weiter Ferne, so nah!

Tan lejos tan cerca!

Desde lo alto de la columna de la victoria de Heinrich Strack 1864 sobre la diosa alada de Friedrich Drake, el ángel Cassiel (Otto Sander) observa en medio del parque del Tiergarten una ciudad de Berlín recién unificada, donde la “sombra” del muro ya derribado es aún visible. Así arranca el film de Wim Wenders *In weiter Ferne, so nah!* ¡Tan lejos, tan cerca!

Antes de que el primer fotograma ilumine la pantalla, un texto le antecede como preámbulo: “La lámpara del cuerpo es el ojo. Así que si tu ojo es bueno, todo tu cuerpo esta lleno de luz. Pero si tu ojo es maligno todo tu cuerpo estará en tinieblas.” (San Mateo, VI, 22).

La dorada cuadriga de la Aurora de Rossend Nobas (Exposició Internacional de 1888) ilumina la perspectiva inicial de la Av. Meridiana sobre el Parque de la Ciutadella de Josep Fontseré como un

Tan lluny, tan a prop!

Des de dalt de la columna de la victòria d'Heinrich Strack, 1864 sobre la deessa alada de Friedrich Drake, l'àngel Cassiel (Otto Sander) observa al mig del Parc del Tiergarten una ciutat de Berlín recentment unificada, on l'“ombra” del mur ja enderrocat és encara visible. Així arrenca el film de Wim Wenders *In weiter Ferne, so nah!* Tan lluny, tan a prop!

Abans que el primer fotograma il·lumini la pantalla, un text l'antecedeix com a preàmbul: “El llum del cos és l'ull. Així que si el teu ull és bo, tot el teu cos està ple de llum. Però si el teu ull és maligne tot el teu cos quedarà a les fosques” (Sant Mateu, VI, 22).

La daurada quadriga de l'Aurora de Rossend Nobas (Exposició Internacional de 1888) il·lumina la perspectiva inicial de l'Avinguda Meridiana sobre el Parc de la Ciutadella de Josep Fontseré com a missatge del temps en què va ser construïda.

Per a Ildefons Cerdà, la Meridiana com el Paral·lel,

>Marge costat mar de Meridiana caracteritzat pels desajustos entre nivells d'assentament de ciutat i infraestructures, de manera cada cop més propers i sobreposats.

mensaje del tiempo en el que fue construida.

Para Ildelfons Cerdà, la Meridiana como el Paral·lel, fueron dos trazas conectivas de la nueva ciudad sobre la gran escala peninsular, las dos remiten a los congostos en que Besòs y Llobregat rompen la cordillera Litoral, pero también muestran un referente geométrico ilustrado sobre el globo terráqueo: meridianos y paralelos, norte y sur.

Ciento cincuenta y ocho años después, la Meridiana, entre el Parc de la Ciutadella y la Plaça de les Glòries, mantiene la herida visible de su inacabada ejecución. El espacio que fuera -previo al derribo de las últimas murallas- primer entorno ferroviario de las estaciones de Francia y del Norte soporta aún la inadaptabilidad de una inconclusa ordenación, especialmente visible entre Marina y Glòries donde sigue intermitentemente al descubierto la infraestructura ferroviaria provocando un paisaje de niveles forzados, medianeras y restos de antiguas arquitecturas,

foren dos traces connectives de la nova ciutat sobre la gran escala peninsular, les dues remetien als congostos en què Besòs i Llobregat trenquen la serralada Litoral, però també mostren un referent geomètric il·lustrat sobre el globus terraqüi: meridians i paral·lels, nord i sud.

Cent cinquanta vuit anys després, la Meridiana, entre la Ciutadella i Glòries, manté la ferida visible de la seva inacabada execució. Allò que fou -previ a l'enderroc de les últimes muralles- el primer entorn ferroviari de les estacions de França i del Nord suporta encara ara la inadaptabilitat d'una inacabada ordenació, especialment visible entre Marina i Glòries on segueix intermitentment al descobert la infraestructura ferroviària provocant un paisatge de nivells forçats, mitgeres i restes d'antigues arquitectures que construeixen un mur enfront de les continuïtats transversals allí on en un temps es situava la frontera impenetrable entre la

*>Nivells inferiors de pas de
l'estructura ferroviària i
soterraments parcials. Diferents
inadaptabilitats de la ciutat en el
temps.*

estableciendo un muro frente a las continuidades transversales en lo que un día fue frontera impenetrable entre la ciudad burguesa y la Barcelona industrial.

El consenso sobre el proyecto urbanístico del gobierno de centro izquierda de la Barcelona de los 90 desde el que se acomete la transformación del frente de mar y la activación del sector oriental de la ciudad conducen a proyectos urbanos que intentan reparar las fracturas de este espacio, en el que Glòries nunca dejó de ser el epicentro de un enorme “agujero negro”, capaz de tragar uno tras otro, todos los diseños parciales, que en ausencia de una “fuerza de gravedad” urbana, trituran toda relación cívica.

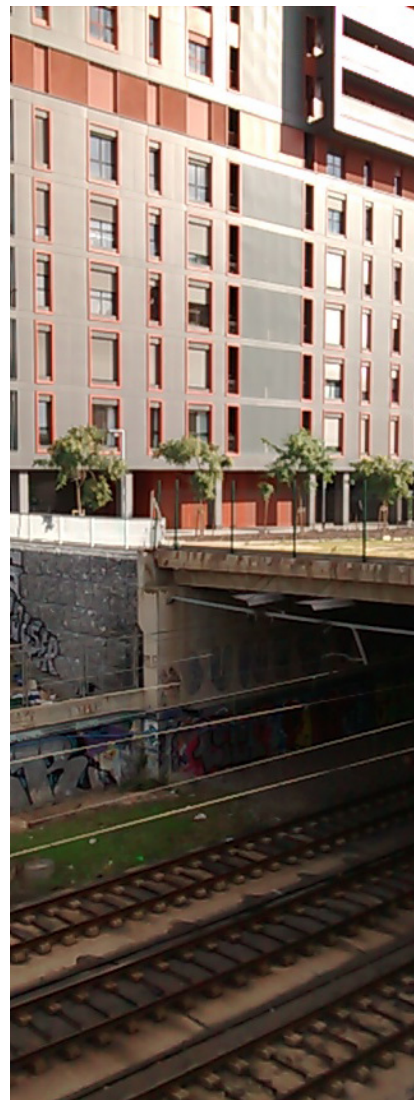
El proyecto de Carme Fiol y Andreu Arriola para el espacio de Glòries - hoy también devorado por el “desmontaje” de aquello que fue asociado al “modelo Barcelona” - introdujo una cierta dosis de “materialidad arquitectónica” intentando atrapar el inalcanzado centro del

ciutat burguesa i la Barcelona industrial.

El consens sobre el projecte urbanístic del govern de centre esquerra de la Barcelona dels 90 des del qual s'escomet la transformació del front de mar i l'activació del sector oriental de la ciutat canalitza un seguit de projectes urbans en la direcció d' intentar reparar les fractures d'aquest espai, en el qual Glòries mai va deixar de ser l'epicentre d'un enorme “forat negre”, capaç d'empassar un darrere l'altre, tots els dissenys parcials, que en absència d'una “força de gravetat” urbana, trituriarien tota relació cívica.

El projecte de Carme Fiol i Andreu Arriola per a l'espai de Glòries - avui també devorat pel “desmuntatge” d'allò que va ser associat al “model Barcelona” - va introduir una certa dosi de “materialitat arquitectònica” intentant atrapar el no assolit centre del projecte Cerdà de 1860 des d'una disposició geomètrica en les antípodes d'aquell.

El projecte del 92 resolvia la seqüència d'interacció entre

*>Condicció residual d'alguns espais intersticials.
>Marge muntanya Meridiana. Auditori i Encants Nous.*

>Tramvia Meridiana. Predomini de la infraestructura ferroviària i reducció de l'espai públic per a la resta de mobilitats.

proyecto Cerdà de 1860 desde una disposición geométrica en las antípodas de aquel.

El proyecto del 92 resolvía la secuencia de interacción entre el eje de una Gran Vía pasante y una Avenida Diagonal sin continuidad, formalizaba un centro vacío a través de un nudo con vocación de “edificio-rotonda” el cual acogía un escondido parque interior, entorno al que discurría el tráfico de entrada y salida de la ciudad por la Gran Vía. Un círculo mayor se encargaba en el plano inferior, de conectar Meridiana y una Diagonal ciega. Mientras que la articulación arquitectónica vertical se materializaba con la torre de Jean Nouvel, que además de erigirse en el elemento simbólico de este espacio, se introducía en el subsuelo a través de un círculo levemente mayor hasta clavar-se sobre una lámina de agua, como también lo hacían el Museu del Disseny de Oriol Bohigas, Josep Martorell y David Mackay resolviendo interiormente el salto transversal mediante el mismo recurso del estanque

l'eix d'una Gran Via passant i una Avinguda Diagonal sense continuïtat, formalitzava un centre buit a través d'un nus amb vocació d' “edifici-rotonda” contenint un amagat parc interior, entorn al qual discurría el trànsit d'entrada i sortida de la ciutat per la Gran Vía. Un cercle major s'encarregava al pla inferior, de connectar Meridiana i una Diagonal cega. Mentre que l'articulació arquitectònica vertical es materialitzava amb la torre de Jean Nouvel, que a part de erigir-se en l'element simbòlic d'aquest espai, s'introduïa al subsòl sobre un cercle lleument major fins clavar-se sobre una làmina d'aigua, com també ho feia el Museu del Disseny d'Oriol Bohigas, Josep Martorell i David Mackay resolent interiorment el salt transversal mitjançant el mateix recurs de l'estany que els vincula amb la cota de l'antiga “Llacuna”.

Vam tenir ocasió d'experimentar el 1991 a la Plaça de les Drassanes (Neus Solé, Daniel Navas) un paisatge entorn al buit interior d'un gran nus, com el que resolía el parc interior de

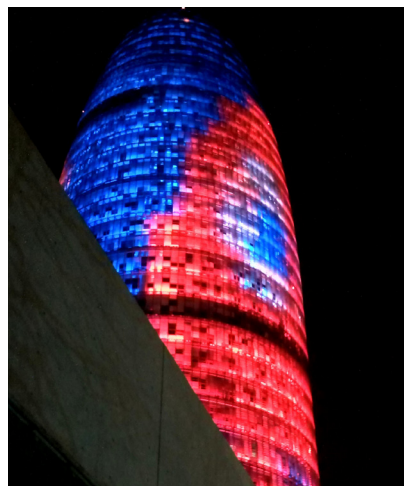
*>Desertització de l'espai públic
des de la nova implantació
ferroviària dels nous tramvies
qu'en monopolitzen l'ús exclusiu.*

>"Projection mapping". Interior Hub i Encants nous.

> Torre Agbar dins el festival de llum de BCN el febrer de 2018.

> Vista del marge mar de Meridiana on els grans desnivells determinats pel pas del ferrocarril aporten amplis espais de ciutat amb grans capacitats i potencials de futur.

que los vincula con la cota de la antigua "Llacuna".

Tuvimos ocasión de experimentar en 1991 en la Plaça de les Drassanes (Neus Solé, Daniel Navas) un paisaje entorno al vacío central de un gran nudo, como el que resolvía el parque interior de Glòries obra de Beth Figueras. El enlace entre la Ronda Litoral -en el nivel inferior- y Paral·lel y Josep Carner -en el círculo superior- se resolvía aquí a través de un paisaje de agua que conectaba el nivel superior con el subsuelo mediante sucesivas láminas proporcionando forma a un agua descendente, mientras que la secuencia vertical se anidaba contra el cielo con un gran elemento tubular fijando el eje del muelle que acaba en el World Trade Center Barcelona proyectado por el arquitecto neoyorquino Henry N. Cobb, hoy magníficamente resuelto con la escultura de Andreu Alfaro.

Infraestructura y movilidad en sistemas superpuestos discurriendo frente a las fronteras de tramas adyacentes: la Meridiana

Glòries obra de Beth Figueras. L'enllaç entre la Ronda Litoral -al nivell inferior- i el Paral·lel i Josep Carner -en el cercle superior- es resolvia aquí a través d'un paisatge d'aigua que connectava el nivell superior amb el subsòl mitjançant successives làmines que donaven forma a una aigua descendent, mentre que la seqüència vertical es niava contra el cel amb un gran element tubular fixant l'eix del moll que acaba amb el World Trade Center Barcelona projectat per l'arquitecte novaiorquès Henry N. Cobb, avui magníficament resolt amb l'escultura d'Andreu Alfaro.

Infraestructura i mobilitat en sistemes sobreposats discorrent enfront de les fronteres de trames adjacents: la Meridiana actual com el Paral·lel arrosseguen la contradicció del seu origen. Si bé el sistema ferroviari es va desplaçar al subsòl, la superfície no s'ha lliurat de l'extrema dependència de la mobilitat de vehicles que suporta. Només la construcció el 1992, de les Rondes va modificar les condicions d'accés a la ciutat central i

*A baix, esquerra
>Pas del ferrocarril de rodalies,
paral·lel a l'avinguda Meridiana
en el marge del costat de mar
i soterrat respecte al traçat
d'aquesta en els ponts dels carrers
de l'eixample Pamplona i Bolívia
davant el "Teatre Nacional de
Catalunya".*

*>Eix Meridiana amb el domini de
la infraestructura ferroviària del
tramvia.*

actual como el Paral·lel arrastran la contradicción de su origen. Si bien el sistema ferroviario se desplazó al subsuelo, la superficie no se ha librado de la extrema dependencia de la movilidad de vehículos que soporta. Solo la construcción en 1992, de las Rondas modificó las condiciones de acceso a la ciudad central y permitió que se pudiera pensar en articular mejor las condiciones urbanas de la misma.

Únicamente el tramo de Meridiana entre Ciutadella y Glòries se salvó de la extrema dependencia del tráfico rodado, alterado por la incompetente resolución de la primitiva infraestructura ferroviaria en su lado mar y la dudosa especialización a través de la implementación segregada y dominante del tranvía.

Este tramo, alberga quizá una de las determinaciones urbanísticas más dudosas de la Barcelona "ejemplo de gestión urbana": La ubicación desestructurada de potentes equipamientos de escala institucional -el

*Pàgina següent>
>Torre Agbar dins el festival
de llum BCN febrer 2018.*

va permetre que es pogués pensar en articular millor les condicions urbanes de la mateixa.

Tant sols el interval de Meridiana entre Ciutadella i Glòries es va salvar de l'extrema dependència del trànsit rodat, alterat per la incompetent resolució de la primitiva infraestructura ferroviària en el seu costat mar i la dubtosa especialització a través de la implementació segregada i dominant del tramvia.

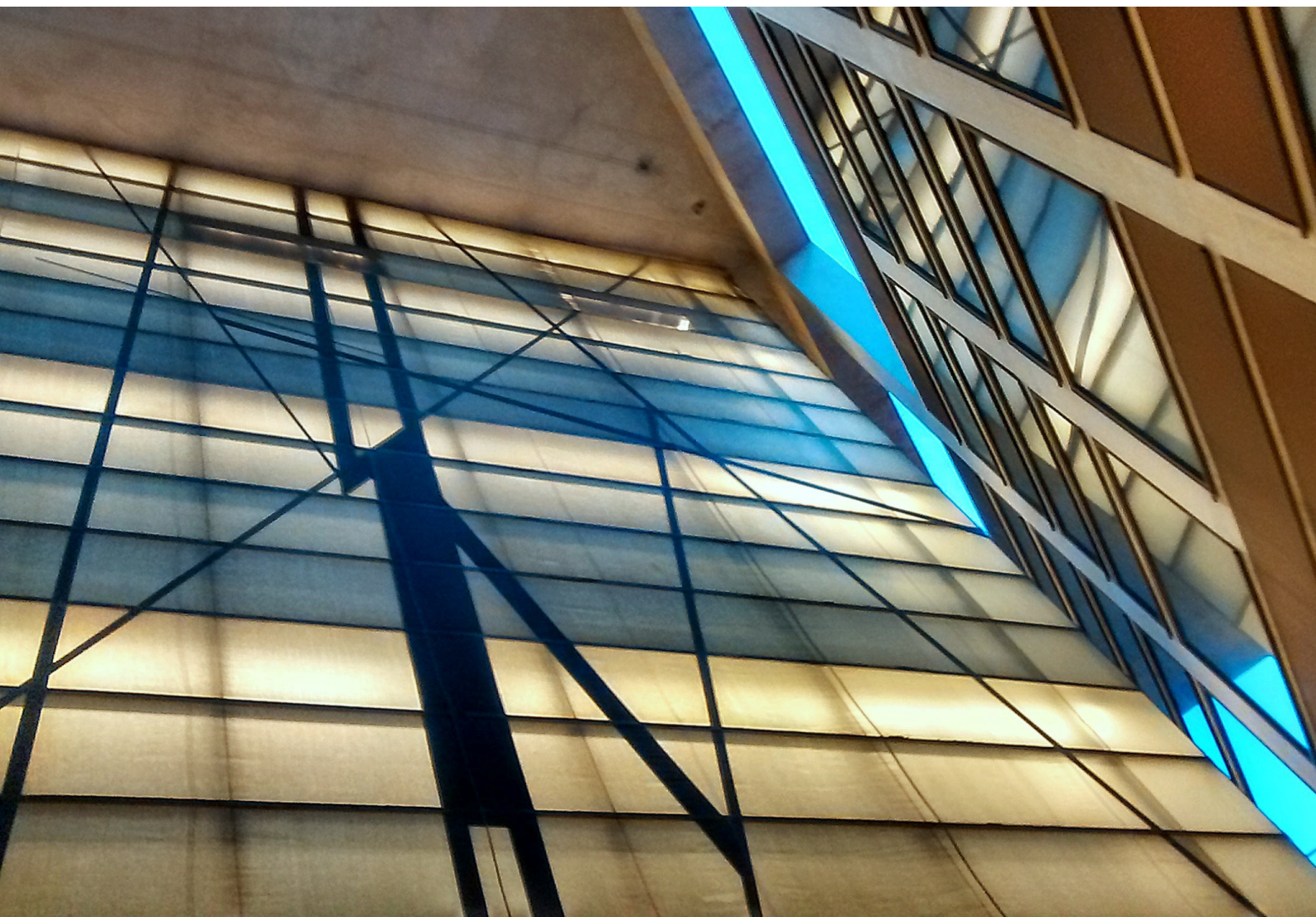
Aquest tram, alberga potser una de les determinacions urbanístiques més dubtoses de la Barcelona "exemple de gestió urbana": La ubicació desestructurada de potents equipaments d'escala institucional -l' Arxiu de la Corona d'Aragó, l'Auditori i Museu de la Música, el Teatre Nacional de Catalunya- tots sobre una desdibuixada Meridiana, que afegeix incoherència i gravetat davant el vast buit de Glòries, lluny del gran espai urbà integral i representatiu que Cerdà havia projectat. És més que aparent, la contradicció entre la vertebració de les grans

>Vestíbul principal i Llanterna de l' "auditori de Barcelona", entre els carrers de l'eixample Lepanto i Padilla.

>Llanterna vestíbul auditori, obra de Pablo Palazuelo, 1998.

*>L'auditori de Barcelona, obra de
Rafael Moneo, 1998.*

*A baix, dreta
>Llanterna i vestíbul "Auditori de
Barcelona".*

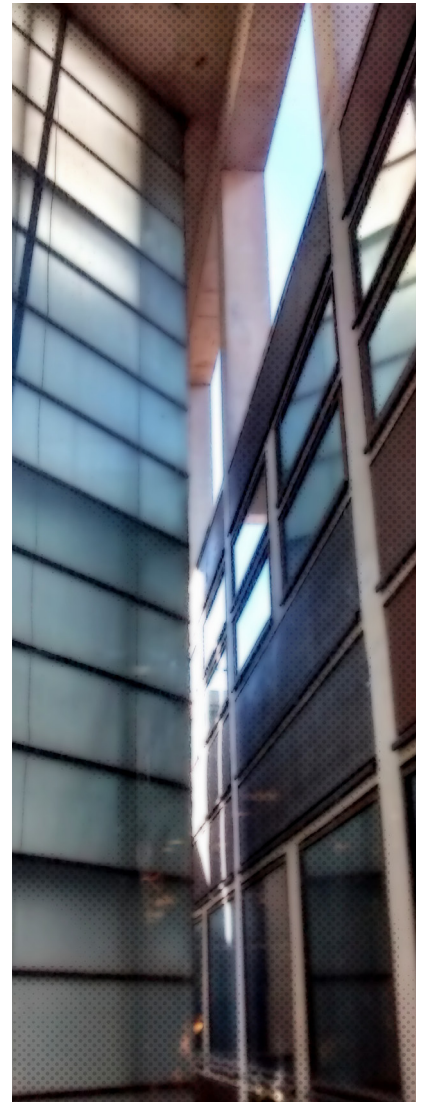
Arxiu de la Corona d'Aragó, el Auditori y Museo de la Música, el Teatre Nacional de Catalunya- todos sobre una desdibujada Meridiana, que añade incoherencia y gravedad frente al vasto vacío de Glòries, lejos del gran espacio urbano integral y representativo que Cerdà había proyectado. Es más que aparente, la contradicción entre la vertebración de las grandes vías y un perímetro -salvo la comentada Torre Nouvel y el Museo del Diseño- que no ayuda a construir la más mínima centralidad.

Los elementos de Meridiana en su lado montaña acaban siendo respuestas introspectivas del proyecto arquitectónico confinado dentro de la malla de la manzana. De hecho tanto el proyecto de Rafael Moneo para el Auditorio como el de Ricard Bofill para el Teatro Nacional, niegan absolutamente la Meridiana como espacio urbano cualificado y se ignoran uno a otro como un paisaje de arquitecturas distantes. La última pieza, que se une a la colección de esta "urbanidad"

vies i un perímetre -excepte la comentada Torre Nouvel i el Museu del Disseny- que no ajuda a construir la més mínima centralitat.

Els elements de Meridiana en el seu costat muntanya acaben sent respostes introspectives del projecte arquitectònic confinat dins de la malla de la mansana. De fet tant el projecte de Rafael Moneo per a l'Auditori com el de Ricard Bofill per al Teatre Nacional, neguen absolutament la Meridiana com a espai urbà qualificat i s'ignoren l'un a l'altre com un paisatge d'arquitectures distants. L'última peça, que s'uneix a la col·lecció d'aquesta "urbanitat" absent, és el projecte del Mercat dels Encants de Fermín Vázquez, aquí la predisposició per diluir l'arquitectura i apostar per una reinterpretació contemporània de la gran coberta dels mercats del XIX, treu el cap sobre la Meridiana, sense que ajudi a establir un "interface" davant del buit de Glòries.

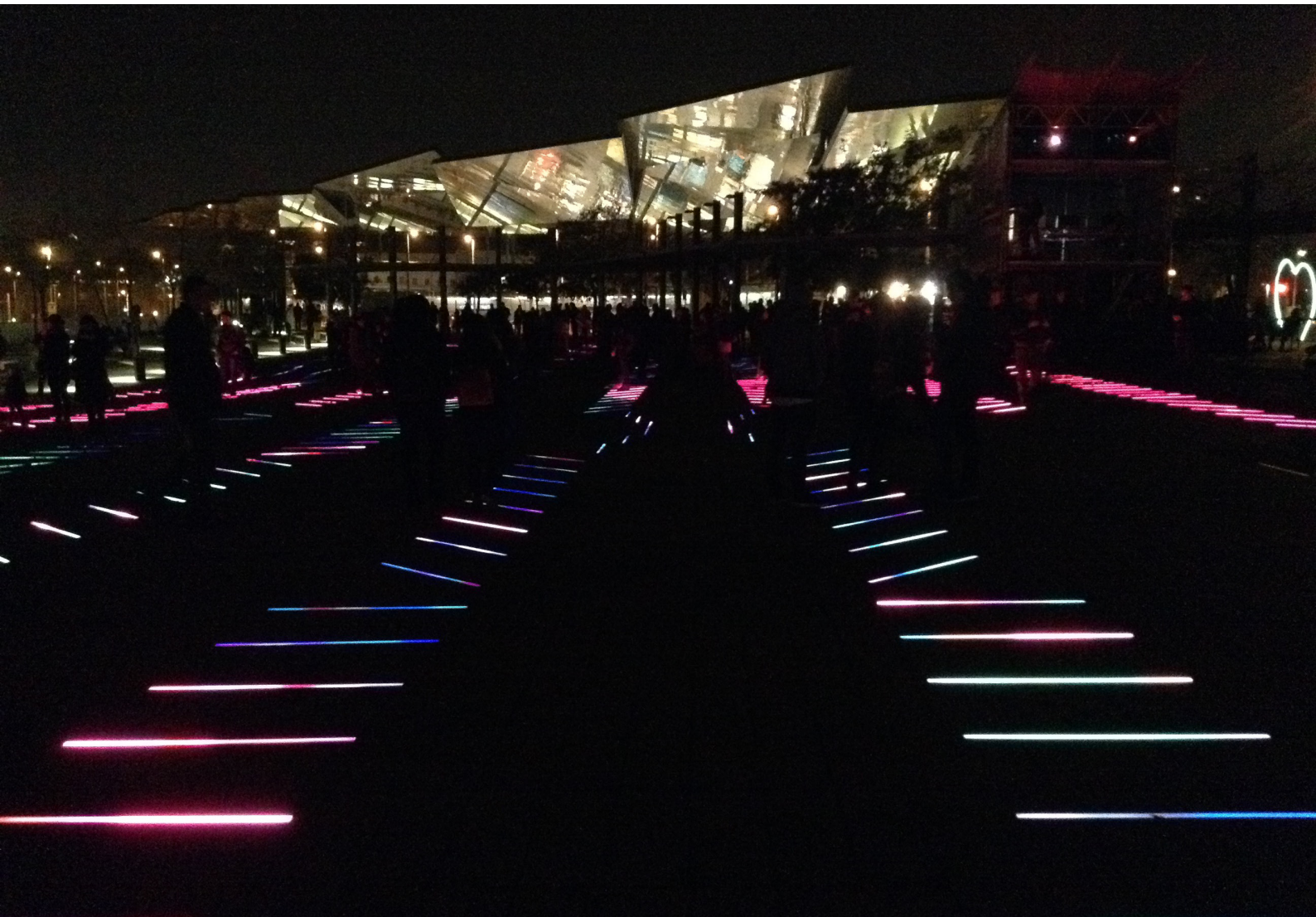
El no materialitzat projecte del centre cultural i comercial de Zaha Hadid, sobre el

>Infraestructura ferroviària Tram Besós i Els Encants de BCN. Obra de Fermin Vázquez 2013.

>Festival de llum BCN. Projection mapping 2018.

>Els Encants Nous. Obra de Fermín Vázquez 2013.

A baix, dreta
> Museu del disseny de Barcelona.
Obra dels arquitectes Josep Maria Martorell, Oriol Bohigas, David Mackay, Oriol Capdevila i Francesc Gual 2001 des de Els Encants de BCN.

ausente, es el proyecto del Mercat dels Encants de Fermín Vázquez, aquí la predisposición por diluir la arquitectura y apostar por una reinterpretación contemporánea de la gran cubierta de los mercados del XIX, se asoma sobre la Meridiana, sin que ayude a establecer un “interface” frente al vacío de Glòries.

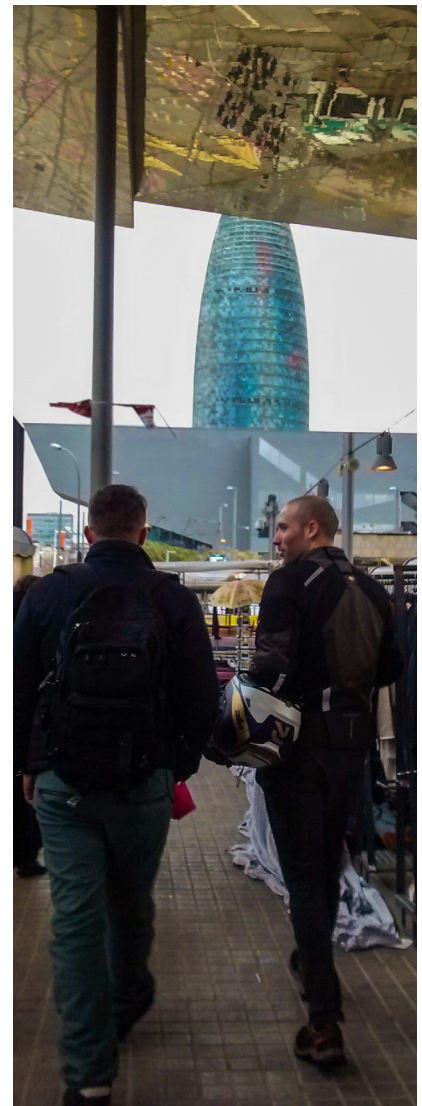
El no materializado proyecto del centro cultural y comercial de Zaha Hadid, sobre el muro ferroviario del lado mar, nos deja la duda sobre cuál hubiera sido el resultado de esta experiencia acerca de la fluidez y continuidad del espacio público. La materialidad petrificada sobre la “erosión” de los flujos que acompañó el particular universo de Zaha Hadid, hasta cierto punto, se nos antoja hoy como un antídoto poéticamente evocador de ese universo de continuidades sobrepuestas frente a la especialización e intensidad con que los distintos flujos han levantado fronteras.

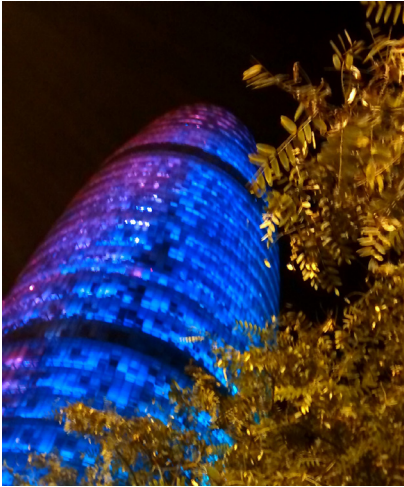
Este tramo de Meridiana, siendo el más cercano a la

mur ferroviari del costat mar, ens deixa el dubte sobre quin hauria estat el resultat d'aquesta experiència en la fluïdesa i continuïtat de l'espai públic. La materialitat petrificada sobre l'“erosió” dels fluxos que va acompanyar el particular univers de Zaha Hadid, fins a cert punt, sembla avui com un antídoto poèticament evocador d'aquest univers de continuïtats sobreposades enfront de l'especialització i intensitat amb que els diferents fluxos han aixecat fronteres.

Aquest tram de Meridiana, el més proper a la ciutat històrica i al mateix temps el més allunyat de la condició d'homogeneïtat que conté el seu llarg traçat.

Des del punt de vista de la complexitat de l'espai públic en que s'ha convertit la regular malla de l'eixample de Barcelona es d'assenyalar que no és fàcil trobar un fragment urbà entre dos teòrics parcs -només la Ciutadella té avui aquesta condició- que pugui mostrar tan manifestament la disfunció

> *Torre Agbar obra de Jean Nouvel. 2005 i Museu del Disseny de MBM. 2001.*

ciudad histórica se muestra al mismo tiempo como el más alejado de la condición de homogeneidad que contiene su largo trazado. Desde el punto de vista de la complejidad del espacio público en que se ha convertido la regular malla del ensanche de Barcelona, es de señalar que no es fácil encontrar un fragmento urbano entre dos teóricos parques -solo la Ciudadela tiene hoy esta condición- que pueda mostrar tan manifiestamente la disfunción conectora de una gran vía, como este tramo inicial de Meridiana, donde incluso la presencia del tranvía que podría ayudar en esta relación, acaba anulándola. La fragmentación de este trayecto central y próximo, junto a la deshomogeneización del paisaje urbano proporcionan un interés cognoscitivo añadido sobre la gran complejidad de este espacio.

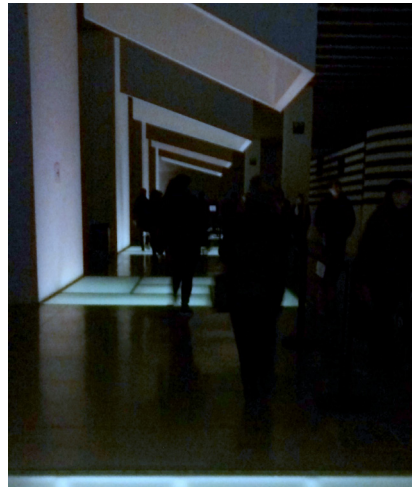
Uno de los retos del aprendizaje de la arquitectura y de una manera más necesaria, en el mas amplio campo disciplinar del urbanismo, pasa por “educar” la mirada. Romper con la

connectora d'una gran via, com aquest recorregut inicial de la Meridiana, on fins i tot la presència del tramvia que podria ajudar en aquesta relació, acaba anul·lant-la. La fragmentació d'aquest trajecte central i proper, al costat de la deshomogeneïtzació del paisatge urbà proporcionen un interès cognoscitiu afegit sobre la gran complexitat d'aquest espai.

Un dels reptes de l'aprenentatge de l'arquitectura i d'una manera més necessària, en el més ample camp disciplinar de l'urbanisme, passa per “educar” la mirada. Trencar amb la inútil acumulació de dades direccionals que anul·len la capacitat cognoscitiva i crítica del treball urbanístic sobre el qual una part molt important, consisteix en donar respostes a preguntes bàsiques de la condició urbana.

La mirada com a llum que il·lumina el coneixement, la frase amb què Wenders arrenca *In weiter Ferne, so nah!* és l'avantsala d'un viatge guiat per un univers

>Interior del Museu del Disseny HUB durant el Festival de llum BCN Projection mapping 2018.

>Projection mapping a la façana del DHUB Barcelona. Obra de David Torrents i Maurici Ginés durant el Festival de llum BCN. 2018.

<Pàgina anterior

>Vestíbul de “L’Auditori de Barcelona” obra de Rafael Moneo.
Quadrat a cel obert girat respecte a la quadrícula de l’eixample.

inútil acumulación de datos direccionales que anulan la capacidad cognoscitiva y crítica del trabajo urbanístico el cual en una parte muy importante, consiste en dar respuestas a preguntas básicas de la condición urbana.

La mirada como luz que ilumina el conocimiento, la frase con que Wenders arranca “In weiter Ferne, so nah!” es la antesala de un viaje guiado por un universo de personajes -“ángeles” y humanos- en medio de un escenario de arquitecturas controladas y “limpias”, refugios interiores de un paisaje externo en blanco y negro, fragmentado y contradictorio. En continua construcción y deconstrucción, permanentemente inacabado.

Acercarse sin el vértigo de tener que llenar un vacío, densificando y expulsando el aire. “Escuchar” el susurro de tantas arquitecturas sin nombre, o detenernos en lo alto de la dorada Cuadriga de la Aurora, visualizando un mar verde de árboles que nos separan de Ciutat Vella, o fijar la mirada sobre el largo trazado de la Meridiana mas lejana, que se hunde en el Besòs. Trenes y tranvías junto a monumentos de inciertas glorias. Los trabajos que inician a la comprensión de la ciudad, son en parte, una pauta apreciable y necesaria para acercarse a la materialidad del urbanismo.

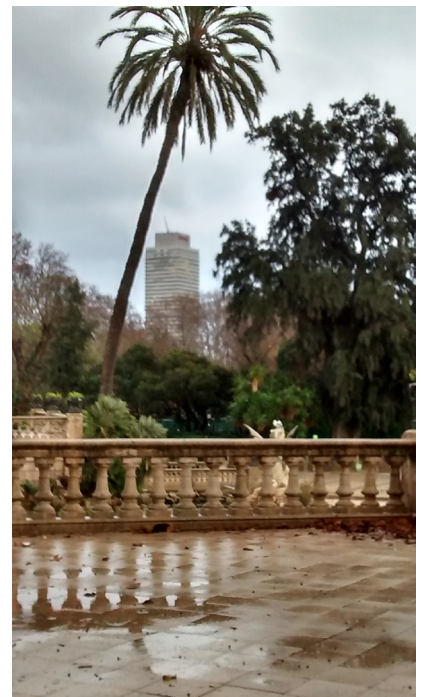
A dalt, dreta
>Quadriga de l’Aurora.
Obra de l’escultor Rossend Nobas.

En mig, dreta
>Cascada del Parc de la Ciutadella. Obra de Josep Fontseré i Antoni Gaudí.
1888.

A baix, dreta
>Els dos àngels del film de Wim Wenders “In weiter Ferne, so nah!” davant el mur que travessa la ciutat del 1961 al 1989.

de personatges - “àngels” i humans- enmig d’un escenari d’arquitectures controlades i “netes”, refugis interiors d’un paisatge extern en blanc i negre, fragmentat i contradictori. En contínua construcció i deconstrucció, permanentment inacabat.

Apropar-se sense el vertigen d’haver d’omplir un buit, densificant i expulsant l’aire. “Escotar” el murmur de tantes arquitectures sense nom, o aturar-nos a la part alta de l’orada Quadriga de l’Aurora, visualitzant un mar verd d’arbres que ens separen de Ciutat Vella, o fixar la mirada sobre el llarg traçat de la Meridiana mes llunyana , que s’enfonsa al Besòs. Trens i tramvies al costat de monuments d’incertes glòries. Els treballs que inicien a la comprensió de la ciutat, són en part, una pauta atenta i necessària per acostar-se a la materialitat de l’urbanisme.

DanielNavas+NeusSolé | arch.e·files